

rezultă din aşezarea geografică a Chilieii şi din situaţia specială a lui Ioan de Hunedoara faţă de regatul unguresc şi este confirmată de textul închinării domnului Moldovei, Bogdan II către Ioan de Hunedoara, la 5 iulie 1450, curînd după cedarea Chilieii: « Şi de asemenea noi nu vom cuceri în nici un chip Chilia cu sabia, cît vom trăi, fără voia părintelui şi domnului nostru Ianiş voievod »⁵⁰. Fraza presupune cazul cînd Ioan de Hunedoara ar îngădui ca moldovenii să ia cu forţa Chilia, desigur, nu împotriva lui însuşi, de unde rezultă că guvernatorul exercita o protecţie asupra Chilieii, dar nu o stăpînire politică efectivă. Se presupune posibilitatea ca protecţia să fie retrasă.

În vremea domniei lui Vlad Tepeş este iar clar că domnul muntean exercita un drept asupra Chilieii. Amintirile ienicerului sîrb Constantin Mihailovici, care a luat parte la expediţia lui Mahomet II în Ţara Romînească, spune că sultanul ar fi exclamat că pînă cînd « valahii » vor stăpîni Chilia, nu va putea doborî pe creştini⁵¹. Deci valahii şi nu ungurii erau stăpîni la Chilia. Cînd Ştefan cel Mare încearcă să ia Chilia în 1462, această încercare este în cadrul unui război cu muntenii, deşi atunci garnizoana ungară era tot la Chilia. În adevăr, solia din Caffa trimisă regelui polon în aprilie 1462, arată că era în curs un război între Vlad Tepeş şi Moldova, şi se ştie că un epizod al acestui război a fost atacul Chilieii. Deci Ştefan ca să ia Chilia trebuia să facă război cu muntenii, nu cu ungurii. În sfîrşit cronica bizantină descoperită de P. Năsturel, *Historia Turcorum* din sec. XV, spune că Ştefan cel Mare, la 1462, « a mers şi s-a războit să ia cetatea Chilia, care era a lui Vlad »⁵². Aşa dar, cînd Ioan de Hunedoara a luat Chilia moldovenilor a recunoscut drepturile Ţării Romîneşti, datînd din vremea lui Mircea cel Bătrîn, asupra teritoriului, a tirgului comercial şi a vămii de la Chilia. Moldova fiind vasala Poloniei, nesigură deci, tocmai de aceea a fost înlăturată de la stăpînirea Chilieii, în favoarea Ţării Romîneşti, care se află în zona de influenţă politică a Ungariei.

IV. MOLDOVA ÎN VREMEA LUI ŞTEFAN CEL MARE. POLONIA ŞI PROBLEMA CHILIEI

Istoricii care s-au ocupat pînă acum de problema Chilieii în secolul al XV-lea, au considerat-o ca o chestiune de rivalitate între Moldova şi Ţara Romînească, fără a vedea cadrul de politică internaţională a acestei probleme. Am arătat mai sus, că deşi interesele celor două ţări romine erau reale şi considerabile pentru stăpînirea portului şi a cetăţii dunărene, trebuie să ţinem seamă şi de rivalitatea ungaro-polonă pentru ieşirea la Marea Neagră, pentru a înţelege în întregime desfăşurarea acţiunii politice în jurul stăpînirii Chilieii în secolul al XV-lea.

⁵⁰ M. Costăchescu, *Doc. moldoveneşti înainte de Ştefan, II*, p. 756—757.

⁵¹ B. P. Hasdeu, « Arhiva istorică », I—2, p. 10—11.

⁵² *Historia turcorum*, ms. Barberini, Roma, după traducerea din greceşte (inedită) a lui P. Năsturel, care a binevoit să ne-o pună la dispoziţie.